

DICȚIONAR

1000 de CUVINTE scrise cu cratimă

CRATIMA

Cratima este semnul ortografic cu cele mai multe funcții.
Utilizările cratimei

1. Are caracter:

- permanent (dă-l, s-a dus, ți-l dă, du-o etc.)
- accidental (de-abia, de abia; n-am, nu am)

2. Se folosește:

- între cuvinte;
- în interiorul cuvintelor;
- în interiorul unor abrevieri.

3. Leagă:

- cuvinte pronunțate fără pauză;
- unele interjecții identice repetate accidental;
- anumite prefixe pe baza derivatului;
- prefixele: *ne-* și *-re-*, prep. *de*, de la baza cuvântului care începe cu *î-*, atunci când se produce căderea acestuia;
- componentele compuselor cu un grad mediu de sudură. Ale unor locuțiuni și ale structurilor cu anumite substantive + adjective posesive;
- articolul hotărât enclitic sau desinența de unele cuvinte greu flexionabile;
- formatul final al numerelor ordinale, fracționare, de numeralul cardinal corespunzător scris cu cifre;
- componentele unor abrevieri.

4. Desparte:

- silabele unui cuvânt pronunțat sacadat;
- segmentele unui cuvânt în cazul despărțirii acestuia la capăt de rând.

Cratima nu este precedată sau urmată de blanc []
„Uneori, una și aceeași cratimă poate cumula mai multe funcții; de exemplu pe lângă marcarea calității de compus poate nota și atașarea unui element gramatical sau/și produ cerea unor fenomene fonetice (la sfântu-așteaptă, ucigă-l-crucea)”.

Cratima se folosește la:

- a) scrierea cuvintelor compuse: drum-de-fier, floarea-soarelui, argint-viu, Gura-Humorului, Roșiorii-de-Vede
- b) scrierea pronumelui personal forma neaccentuată: (mă, mi, te, ți, vă, vi, -i, i-, le, li, ne, ni) când se rostește împreună cu altă parte de vorbire (verb, substantiv, adjectiv, adverb etc.)
Acesta poate fi scris:
 - înaintea unui cuvânt: i-am dat, l-am văzut, te-ai dus, iată-mă etc.
 - intercalat: datu-i-ați, ad-o-ncoace, dându-mi-se, jucatu-v-ați etc.
 - la sfârșitul unui cuvânt: spune-mi, cheamă-i, luând-o, aduceți-vă aminte etc.
- c) scrierea pronumelui reflexiv ale cărui forme sunt identice cu cele ale pronumelui personal cu deosebirea că acțiunea verbului se răsfrânge asupra subiectului: (mi (îmi), ți (îți) ne, vă, mă, te) și forme proprii accentuate: sie, sieși, sine, și neaccentuate: și, își, se. Exemple: du-te, încheie-ți, plângându-și, s-a ivit, se-mpletesc, legănându-se, mă-ntâlnesc, ș-arătat, să-și termine etc.
- d) scrierea formelor scurte ale verbului **a fi**: -s, s-, -i, i-. Exemple: totu-i alb, nu-s silitori, tare-s supărat, s-au dus, gândindu-s-au
- e) scrierea formelor inversate ale timpurilor compuse: plecat-au de dimineață, pleca-vom toți, duce-m-aș și eu
- f) contopirea într-o silabă a două cuvinte dintre care:
 - pronume personal + pronume personal: Ea-i spune mamei sale.
 - pronume demonstrativ + pronume personal: Aceasta-mi

place.

- pronume interogativ + pronume personal: Cine-mi spune adevărul?
- pronume nehotărât + verb: Toate-s corecte.
- adverb + pronume personal: Unde-l duc?
- Prepoziție + articol nehotărât: Amintirile de-o vară.
- conjuncție + pronume personal: Vino că-ți voi da.

Cratima leagă:

a) adjective posesive de substantive determinând grade de rudenie sau de relație socială: maică-mea, vecină-ta, bunică-mii, taică-tău, maică-mii, bătrânu-său, nevesti-mii;

b) se pune cratimă între conjuncția **și** și cuvintele care încep cu: a, î, o, u (se pierde astfel o silabă):

Exemple: Am un caiet și o carte.

Și-mprejur se auzeau zgomote.

Și-atunci au pornit la drum.

A fost în excursie și-un prieten.

Și-ncepe să cânte.

c) între cuvântul **nu** (pronume negativ) și cuvinte cu care se rostește împreună:

Exemple: n-aud / nu aud

nu-i trebuie / nu îi trebuie

nu-ncepe / nu începe

n-ați citit / nu ați citit

n-are / nu are

n-am / nu am

n-ai / nu ai

n-aveți / nu aveți

d) între cuvântul **că** și alte cuvinte cu care se rostește împreună sau cuvinte ca pronumele: îți, își, îmi:

Exemple: c-am ajuns / Spune-i că am ajuns.

c-aș încerca / Poate că aș încerca.
că-ți arată / Crezi că îți arată?
că-mi trebuie / Spune-i că îmi trebuie.
că-și amintește / Auzi că își amintește.

e) între cuvântul **să** și alt cuvânt din care s-a omis vocala **e** sau **ă** din **să**:

Exemple: să-l păcălească / Vrea să-l păcălească.
s-ajungi / Vrei să ajungi acasă?
să-mparți / Vrei să împarți cu el?
s-o văd / Doresc să o văd.

f) cuvinte care încep cu **î** sau cu prepoziția **în** și se rostesc împreună cu cuvântul precedat:

Exemple: A fost odată ca-n povești.
Mircea însuși mână-n luptă.
Vijelia-ngrozitoare. (M. Eminescu, Scrisoarea III)

Cratima se mai folosește:

1. În propoziție, când un cuvânt repetat formează o unitate.

Exemple: Gânduri-gânduri trec prin mintea mea.
Încet-încet a părăsit ședința.
Cete-cete de copii au plecat cu colinda.

2. În interiorul unor expresii formate din două cuvinte.

Exemple: În pădure se auzi dintr-o dată trosc-pleosc!
Ici-acolo se zărește un ochi de pământ.
Nitam-nisam s-a supărat pe mine.

3. Între două numerale care arată un număr aproximativ.

Exemple: Am așteptat trenu-n gară două-trei ore.
I-am oferit mamei trei-patru panseluțe.
Suntem în grup vreo patru-cinci copii.

4. În cuvinte care arată limitele unei distanțe.

Exemple: Șoseaua Râmnicu Vâlcea-Pitești este asfaltată.

Pe distanța Craiova-Timișoara circulă tren electric.

5. În cuvinte care arată un interval de timp.

Exemple: Vacanța mare este în perioada 15 iunie-15 septembrie.

În perioada 1 iulie-1 august sunt plecată în străinătate.

Observație!

Fac excepție expresiile: între orele 14 și 15, 12 și 13. Formularea 14-15, 12-13 este greșită.

6. Legarea unor cuvinte care se repetă identic sau cu unele modificări: doar-doar, încet-încet, prea-prea, poate-poate, încet-încetișor, singur-singurel.

7. Atașarea unor prefixe sau sufixe: ex-ministru, ex-prim-ministru, ex-președinte.

8. La scrierea cuvintelor: x-ul,x-urile, al XI-lea, a 11-a, lt-major, N-V, S-E, locotenent-major, nord-vest, sud-vest, cel de-al X-lea Congres, cea de-a zecea, ne-voie (absența voinței), pre-text (ceea ce precedă un text), a re-crea (a crea din nou).

Observație!

Se scriu într-un cuvânt: nevoie (necesitate), pretext (pretins motiv), a recrea (a se destinde).

Se scrie separat: mai-mult-ca-perfectul (noțiune gramaticală).

Se mai scriu cu cratimă:

1. Adjectiv + adjectiv: bun-platnic, instructiv-educativ, literar-artistic, rău-platnic, albi-argintii (globuri), dulci-acrișoare (mere), alb-negru (televizoare), galben-închis.

2. Adjectiv + vocala de legătură „o” + adjectiv: economico-

- financiar, greco-catolic, româno-american, ruso-român.
3. Adverb + adjectiv: bine-crescut (cuviniicios), bine-cunoscut (celebru), bine-venit (oportun, agreat), nou-născut, propriu-zis, sus-numit, așa-zis, sus-pus, așa-numit.
 4. Substantiv denumind un punct cardinal + adjectiv: est-european, nord-american, nord-vestic, sud-dunărean.
 5. Adverbe compuse: azi-mâine, azi-noapte, astă-iarnă, alalteieri-dimineată, dis-de-dimineată, dintr-adins, dintr-acolo, dintr-odată, după-amiază, după-masă, într-adins, într-adevăr, într-acolo.
 6. Interjecțiile compuse: cioc-boc, haida-de, hodoronc-tronc, tranca-fleanca, hopa-așa, hopa-țopa, tura-vura, tic-tac.
 7. Prepoziția compusă „de-a” din locuțiunile: de-a berbeleaca, de-a baba-oarba, de-a latul.
 8. Adjectiv + substantiv: bună-credință (onestitate), bună-cuviință (politețe), bun-gust (simț estetic), bun-plac, bun-rămas (adio), bun-simț (decentă), rea-credință, rea-voință, dublu-casetofon, triplu-sec, dublu-decalitru, triplu-voal.

Observație!

Se scrie într-un cuvânt: bunăstare (prosperitate).

Se scrie separat: bună creștere (bună dezvoltare).

Se scrie sudat: triplusalt.

Se scrie separat: dublu ve, triplu exemplar.

9. Pronume + substantiv: prim-balerin, prim-ministru, prim-plan, prim-procuror, prim-secretar, prim-solist, prim-viceprim-ministru.

Observație!

Se scriu separat: primul nostru ministru, primul nostru procuror.

10. Substantiv + adjectiv: argint-viu (mercur), coate-goale (per-

soană săracă), făt-frumos (tânăr frumos), gură-spartă (persoană care vorbește mult), mama-mare (bunica), sânge-rece (calm), vorbă-lungă (persoană care vorbește mult).

11. Prepoziția „după” + substantiv: după-masă, după-amiază.
12. Substantiv + prepoziție + substantiv: arbore-de-cacao, câine-de-mare, drum-de-fier, floare-de-colț, piatră-de-var.
13. Substantiv + substantiv în nominativ: an-lumină (unitate de lungime), bloc-turn, cal-putere (unitate de măsură), câine-lup, contabil-șef, cuvânt-cheie, mașină-capcană, pasăre-muscă, zi-muncă, zi-lumină.
14. Substantiv articulat + substantiv în genitiv: calul-dracului (libelulă), ciuboțica-cucului (plantă), ochiul-boului (plantă), raza-vânturilor (reprezentare grafică), floarea-soarelui (plantă), cerul-gurii (palatul bucal).
15. Izolări de propoziții, majoritatea epitete: gură-cască (persoană distrată), ducă-se-pe-pustii (dracul), fie-iertatul (răposatul), fluieră-vânt (haimana), papă-lapte (nătăfleată), soare-apune (punct cardinal), soare-răsare (punct cardinal), ucigă-l crucea (dracul), ucigă-l toaca (dracul), zgârie-brânză (persoană zgârcită), zgârie-nori (construcție foarte înaltă).
16. Tipuri izolate: ca-la-Breaza (dans), cuvânt-înainte (prefață), mai-mult-ca-perfect (timp verbal), terchea-berchea (persoană de nimic) etc.

Prof. Mihaela Miroiu